

PAKOLAISTEN PSYKOSOSIAALINEN TILANNE MORENOLAISEN ROOLITEORIAN NÄKÖKULMALTA

Tuula Grandell. Suomen Morenoinstituutti. 17.09.2015

Pakolainen rooliteorian valossa

Kun ihminen menettää läheiset ihmissuhteet tai läheisiään kuoleman, eron, maastamuuton, tai työpaikan menetyksen seurauksena, tämä merkitsee samalla myös näihin suhteisiin sidotun sosiaalisen roolin ja niissä toimimisessa koettujen itseä psyykkisesti ja sosiaalisesti ravinneiden tunteiden ja kokemusten kuolemaa. Äiti ei voi toimia enää äitinä menetettyään lapsensa, mies ei puolisona menetettyään vaimonsa, sisar ei sisarena, veljenä, ystävänä jne. Näin käy myös sotaa pakenevalle pakolaiselle.

Tutuissa sosiaalisissa rooleissa toimiessaan hän kykeni olemaan ja elämään suhteissa, jotka vahvistivat hänen identiteettiään, päivittäisellä toiminnalla oli tarkoitus. Hän oli joku itselleen ja muille. Mitä laajemmasta suhteiden menetyksestä on kyse, sitä suuremmasta toiminnallisesta köyhtymisestä hän myös kärsii. Häntä ei tunnusteta eikä tunneta, kuka hän on ja on ollut. Hän on pian vieras myös itselleen. Ihminen taantuu nyt avuttomaksi ja riippuvaiseksi muista ja avun antajista. Entisen itsevarmuuden tilalle voi asettua pelot ja epäluuloa täynnä olevat mielikuvat muita kohtaan. Häpeä ja syyllisyys siitä, että on paennut, että on ehkä itse ollut osallinen lähtömaan tapahtumiin ja kauheuksiin.

Tilannetta, jossa uuden elämän ja arjen rakentamisen odottaminen voi kestää turvapaikan hakijoille osoitetuissa pakolaiskeskuksissa todella, tulisi voida helpottaa psyykkisesti. Kohtaamisten mahdollistaminen ja keskuksessa majoittuneiden välillä ja paikallisten asukkaiden välillä olisi morenolaisen rooliteorian näkökulmalta enemmän kuin suotavaa. Traumaattisten kokemusten työstäminen ja psykodraaman antamat nk. lisätodellisuuden mahdollisuudet elävöittää rooleja sekä ryhmän antama vertaistuki ovat oivallisia keinoja tukea pakolaisen selviytymistä pitkän odotuksen aikana.

Historiasta

Olisi mielekäästä huomioida tulijoiden psykososiaalinen tausta rakennettaessa pakolaisleirejä tulomaahan. Tähän tulokseen tuli J.L. Moreno jo 1915 toimiessaan ylilääkärinä Itävallan pakolaisleirillä. Mittendorfin kylään lähellä Wieniä sijoitettiin 10.000 sodan jaloista pakenevaa italialaista. Itävallan valtio järjesti jokaiselle pienen ”ruokarahan” ja 1000 - 2000 pakolaiselle jopa työtä kenkätehtaassa. Myös fyysisen terveyden hoito oli järjestetty. Siitä, kauanko pakolaiset tulisivat olemaan Mittendorfissa, ei luonnollisesti ollut tietoa. Ainakin osa pakolaisista pääsi palaamaan kotimaahansa mutta vasta kolmen vuoden kuluttua, sodan päätyttyä.

Mittendorin kylässä tarjoutui pakolaisille mahdollisuuksia koulunkäyntiin, harrasteita ja muita lähiympäristön tarjoamia palveluja ja lukemista. Kaikista valtion järjestämistä ulkoisista mahdollisuuksista ja rakenteista huolimatta, syntyi yhteenottoja ja jännitteitä itse pakolaisten kesken mutta myös heidän ja alueen asukkaiden välillä. Moreno kiinnitti huomiota siihen, että sosiaaliset erot ja taustat niin pakolaisten itsensä välillä kuin heidän ja heidät vastaanottaneiden ihmisten välillä olivat huomattavat. Moreno totesi, että tulijat oli sijoitettu leirin parakkeihin ilman selkeitä kriteereitä, miten tahansa. Moreno teki suunnitelman, miten pakolaisten itsensä välisiä ja heidän sijoituspaikkakuntansa asukkaiden välisiä konflikteja voitaisiin ennaltaehkäistä ja pitää samalla huolta pakolaisten psyykkisestä hyvinvoinnista. Moreno huomioi suunnitelmassaan tulijoiden sekä kansallisuuden että poliittisen/uskonollisen suuntauksen asumissijoittelussa. Hän ehdotti silloiselle Itävallan sisäministeriölle tätä toimintatapaa, mutta ei saanut tälle poliittisen tahon tukea. Moreno kuitenkin jatkoi tämän haasteen tutkimista, kehitti ajatteluaan sekä pääsi käyttämään konkreettisia toimenpiteitä ja tutkimaan niiden vaikutusta Yhdysvalloissa niin Sing Sing vankilassa kuin Hudsonin tyttökodissa. Syntyivät sosiometrian ja psykodraaman teoriat ja käytäntö.

Toivon, että Suomen Psykodraamaohjaajien yhteisössä kehittyä tässä tilanteessa ehdotuksia ja aktiiviteettia pakolaisten tai heille tukea järjestävien tueksi erilaisin tavoin. Alla olevat lähteet toivon mukaan kannustavat ja inspiroivat tähän.

Lähteet:

Moreno: Die Grundlagen der Soziometrie. Wege zur Neuordnung der Gesellschaft. 1996.Opladen.

engl Who shall survive? Foundations of sociometry, group psychotherapy, and sociodrama. Beadon N.Y. 1978.

Christina Hagelthorn: "War and Peace: On psychodramatic Role theory and the Life Sitation of the Refugee." Journal of the BPA, 5/90.

Muita lähteitä:

Estelle Mendelsohn: Women New Settlers: Groupwork in Resettlement : Psychodrama with Refugee and Immigrant Women Living in Auckland, New Zealand : a Thesis Submitted in Partial Fulfilment of Requirements for the Degree of Master of Philosophy in the School of Social and Cultural Studies, Massey University, Albany Campus

Danielle Forer:"Group work with refusees using psychodrama". Forum..Journal of IAGP 2013.

Nuoret pakolaiset: <http://youthaction.org.au/youthwork/youthwork-facts/inclusive/working-with-young-survivors-of-refugee-trauma-torture/>